

FUNKČNÝ DIZAJN A MODERNÁ ARCHITEKTÚRA KNIŽNÍC

MICHAELA KUČOVÁ

The report includes a summary of the presentations at the expert seminar entitled Functional Design and Contemporary Architecture of Libraries, which took place on the occasion of the 120th anniversary of the Bratislava City Library. Presented contributions were focused on sharing experience regarding building and reconstructing of libraries located in Slovakia as well as abroad.

Keywords: architecture, design, public space, seminar, education, 120th anniversary, Bratislava City Library

 michaela.kucova@mestskakniznica.sk

 Mestská knižnica v Bratislave

 www.mestskakniznica.sk

Seminár sa konal v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca (Foto Adam Šakový)

Mestská knižnica v Bratislave si v tomto roku 2020 pripomína 120. výročie svojho založenia. Pri tejto príležitosti sa neohliada len späť do svojej bohatej histórie, ale prináša aj podnety pre budúcnosť – vlastnú i budúcnosť slovenských knižníc všeobecne.

Jednou z aktuálnych tém, na ktoré sa Mestská knižnica v Bratislave pokúsila upriamiť pozornosť v roku svojho výročia, je funkčný priestor súčasných knižníc. S týmto zámerom zorganizovala celoslovenský odborný seminár pod názvom *Funkčný dizajn a moderná architektúra knižníc*, sa konal 30. septembra 2020 v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave pod záštitou primátora hlavného mesta SR Bratislavy Matúša Valla.

Seminár moderovala metodička Mestskej knižnice v Bratislave Helena Mlejová (Foto Adam Šakový)

Pre nevyhnutné hygienické opatrenia súvisiace s pandemiou COVID-19 malo podujatie komorný charakter a príspevky boli streamované. Všetky príspevky sú k dispozícii na webovej stránke a YouTube kanáli Mestskej knižnice v Bratislave.

PRIESTOR NA ODPOČINOK I PRÁCU

Kvalita verejného priestoru je expertízou Metropolitaného inštitútu Bratislavy (MIB), príspevkovej organizácie hlavného mesta. Túto relatívne novú inštitúciu tvorí tím odborníkov a odbornícok z oblasti architektúry, urbanizmu a rozvoja mesta, ktorí sa venujú problematike architektúry, územného plánovania, participácie a strategického plánovania. Zástupkyne inštitútu **Ing. Arch. Katarína Bergerová** a **Ing. Arch. Martina Vnenková** predstavili na seminári viaceré inšpiratívne príklady knižníc, ktoré pôsobia v adaptovaných priestoroch. Adaptabilita v architektúre znamená zachovanie stavby a jej hodnôt a ich využitie na novú funkciu, čím sa stáva udržateľnou. Častým prípadom je využívanie rôznych technologických stavieb, ktoré už stratili svoj pôvodný účel. Z knižníc sú známe knižnice, ktoré dnes pôsobia napríklad

v bývalých železničných budovách, budove pošty či pivovaru. Samotnú Mestskú knižnicu v Bratislave čaká v najbližších rokoch presun časti fondu do objektu Grössling, ktorý plnil funkciu mestských kúpeľov. Po rekonštrukcii má spájať pôvodnú úlohu kúpeľov a úlohu knižnice. Ako priblížila prezentácia zástupkyň MIB, v hlavnom meste tak vznikne unikátny verejný priestor slúžiaci na odpočinok a relax.

Odborný pohľad na priestory knižníc z trochu iného uhla predstavil **Mgr. art. Matúš Bišfan**, autor dvoch výnimočných rekonštrukcií knižníc. Za prácu pre Mestskú knižnicu v Senci, kde vytvoril Oddelenie odbornej literatúry, získal v tomto roku prestížne ocenenie CE ZA AR v kategórii interiérov. Podľa neho spolupráca s architektom ponúka možnosť zamýšľať sa nad širšími vzťahmi v priestore. Na práci s verejnými knižnicami ocenil najmä to, že obidve knižnice, s ktorými pracoval, mali jasnú predstavu o tom, čo potrebujú – nie v tom zmysle, ako to má vyzerať, ale ako má daný priestor fungovať a na čo má slúžiť. Práca pre knižnicu v Modre spočívala najmä v požiadavke vrátiť priestoru pôvodnú kvalitu a väzby, čo si vyžadovalo komplexné zváženie všetkých stránok fungovania knižnice. Žiaľ, pre nedostatok financií sa výsledné

riešenie realizovalo iba čiastočne a úpravy plánované mimo centrálného priestoru knižnice sa budú realizovať zrejme až v ďalších fázach. V prípade seneckej knižnice, ktorá sídli v priestoroch pôvodného modernistického, značne členitého kultúrneho domu, išlo z pohľadu architekta o protirečivé zadanie – o potrebu umiestniť 15 000 zväzkov odborného oddelenia, ale pritom ponechať priestor na podujatia, študovňu, tiché miesto na prácu... Riešením bolo vytvorenie atypického regálu, ktorý vymedzuje potrebné zóny a zároveň predstavuje elegantnejšie riešenie, ako sú štandardné priečky. Súčasťou upraveného priestoru je záves od Mgr. art. Danice Pišteckovej, ArtD., či typografia a grafický dizajn Šimona Chovana. Architekt pozbudil k spolupráci rôznych umelcov, ktorí môžu knižničným priestorom priniesť ďalšie kvality.

ZÁŽITOK Z TRETIEHO MIESTA

Mgr. Lenka Dostálová z Moravskej zemskej knižnice v Brne predstavila *Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven a jeho aktivity*,

Rekonštrukcia oddelenia odbornej literatúry Mestskej knižnice v Senci (Foto Pavel Meluš)

ktoré vzniklo v roku 2018 s cieľom pomáhať pri premene knižníc na moderné komunitné, kultúrne a vzdelávacie centrá. Centrum sa venuje poradenstvu a konzultáciám, poskytuje informácie o možnostiach financovania a dodávateľoch a zhrmažďuje aj príklady dobrej praxe. Okrem toho sa zúčastňuje na architektonických súťažiach a venuje sa publikačnej činnosti. Za posledný rok poskytlo približne 80 e-mailových konzultácií a realizovalo asi 15 osobných návštev. V príspevku zaznelo viacero zaujímavých príkladov menších obecných knižníc, ktoré tvorí len jedna, často multifunkčne využívaná miestnosť (napr. v Sebraniach alebo Osniciach). Užitočné informácie z českej praxe sú dostupné na webovej stránke centra.

Mgr. Hana Zoubková, ktorá pôsobí v Mestskej knižnici v Třebíči, priblížila na seminári svoje poznatky o nórskom knihovníctve. V Nórsku sú knižnice chápané ako tzv. tretie miesto – priestor, ktorý nie je ani našim domovom, ani pracoviskom, ale ide o verejný nekomerčný priestor. Pritom zdôraznila možnosť vzájomnej inšpirácie a vzájomného obohatenia práve spojením s komerčným priestorom. Hoci knižnice svoje služby nechápu ako niečo, čo je na predaj, v podstate predávajú či ponúkajú zážitok. Aj preto je dôležité uvažovať v zmysle zážitkovej ekonomiky: aký zážitok poskytujú naše priestory? Autorka príspevku zároveň poukázala na dôležitosť dostupnosti knižnice. Knižnica má pozývať na návštevu a jej využívanie, nemalo by ísť o sterilne dokonalý priestor. Výhodou je tiež istá variabilita, v rámci ktorej si môžu používatelia prispôbiť priestor svojim potrebám. Príspevok priblížil aj inšpiratívne názory bývalej riaditeľky knižnice v Osle Kristin Danielsenovej, ktorá dnes vedie Art Council Norway. Zhodujú sa, že moderné knižnice sú najmä o zlepšovaní dostupnosti.

PhDr. Ladislava Zbiejczuk Suchá, Ph.D., a **Ing. Arch. Jana Matyášová** z Katedry informačných štúdií a knihovníctva Masarykovej univerzity v Brne hovorili o uplatňovaní dizajnového myslenia pri rekonštrukcii knižníc. Znalosť princípov dizajnového myslenia umožňuje spoznať potreby ľudí, ktorí daný priestor využívajú. Ladislava Zbiejczuk Suchá priblížila použitie tejto metódy pri vytváraní priestoru pre mladých ľudí v Mestskej knižnici v Litvínove. Okrem iného zdôraznila, že k akýmkoľvek zmenám v priestoroch treba pristupovať holisticky, t. j. myslieť nielen na konkrétny výstup (ako bude daná miestnosť vyzeráť), ale na celkový výsledok (čo zmena prinesie danej cieľovej skupine, aký dopad bude mať na celú komunitu, mesto, ...). Zmeny by mali vy-

chádzať aj z poznatkov cieľových skupín, ktoré majú byť prizvané do procesu, následného prototypovania a testovania zvoleného riešenia. Na mieste je však aj vlastná kreativita – napokon knihovníci najlepšie poznajú potreby svojich knižníc a ich skúsenosti z praxe môžu byť cenným zdrojom informácií v procese rekonštrukcie či budovania knižnice.

BUDOVAŤ ZÁUJEM

Mgr. Jakub Pacześniak z Knižného inštitútu v Krakove priblížil poľský národný program *Infraštruktúra knižníc 2010 – 2020*, ktorý realizujú národná knižnica, ministerstvo školstva a knižný inštitút. Program je zameraný na rozvoj čitateľstva prostredníctvom rozširovania ponuky knižníc, podnecovania záujmu o čítanie u detí a mládeže a posilňovania infraštruktúry. Jeho súčasťou sú aj súťaže týkajúce sa stavby, prestavby, rozšírenia, rekonštrukcie a vybavenia knižníc v obciach do 50 000 obyvateľov. Priestory práve takýchto knižníc v menších mestách sú kľúčové, keďže často plnia aj širšiu funkciu kultúrneho a komunitného centra. Každoročne sa do súťaže prihlási 150 – 200 žiadostí, dotácie je možné udeliť len asi 5 % z nich. V rámci súťaže bolo doteraz podporených 222 knižníc v celkovej sume 72 mil. Spolu s programom malých grantov sa v Poľsku postavilo alebo zmodernizovalo doteraz takmer 700 knižníc. Pacześniak zdôraznil, že atraktívne priestory zvyšujú návštevnosť a záujem o knižnice, a to aj v prípadoch, že sa služby knižnice nezmenia. V rámci programu zaznamenali 18-percentný nárast počtu používateľov knižníc.

Budova knižnice Stary Sącz (Foto Rafał Kubik)

Rekonštrukcia knižnice Stary Sącz (Foto Rafał Kubik)

Trochu iný pohľad priniesol príspevok **Ing. Ondreja Látku** z Univerzitnej knižnice Technickej univerzity v Košiciach. V prednáške *Architektúra a dizajn interiéru knižnice v premenách času* priblížil proces výstavby univerzitnej knižnice bez akéhokoľvek prikrášľovania, a tým upozornil, čo všetko je nevyhnutné zohľadňovať pri výstavbe či úprave priestorov. V prípade košickej knižnice išlo o (v slovenskom prostredí) pomerne ojedinelý prípad výstavby budovy, ktorá bola od začiatku plánovaná ako knižnica. Keďže architektonický návrh dostatočne neprihliadal na potreby knihovníckych služieb a procesov a nezohľadnil ani všetky pripomienky inštitúcie, v knižnici sa museli následne robiť rôzne prerábky

či svojpomocné úpravy postupne odhaľovaných nedostatkov. Univerzitná knižnica priebežne zisťuje potreby svojich používateľov a v budúcnosti plánuje vytvoriť tichú zónu, ponúknuť „obývačkové sedenie“, zvýšiť počet zásuviek a pod.

Seminár *Funkčný dizajn a moderná architektúra* knižníc priniesol rôzne pohľady na to, ako sa dá vytvárať kvalitné knižničné prostredie. Prezentované príspevky umožnili vytvoriť si komplexný obraz o tom, ako možno budovať priestory, ktoré budú čo najlepšie slúžiť ľuďom, ktorí ich využívajú. Širokú škálu poznatkov môže využiť každý, kto má záujem takýto priestor spoluvytvárať.